

10. קנה לך חבר

מתבוננים ובונים

שכבה צעירה

רציונאל:

מסכת אבות א', ו': "יהושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב וקנה לך חבר, ויהי דן את כל האדם לךף זכות". רבי יהושע מלמד אותנו כי חבר צריך "לקנות", צריך להתאמץ כדי לרכוש. חברות שמשקיעים בה – נשארת לטווח ארוך. זהו אותו רבי יהושע שעונה לרבי יוחנן בן זכאי (אבות ב', ט'): "אמר להם (רבן יוחנן בן זכאי): צאו וראו איזוהי דרך ישרה שיצדק בה האדם... רבי יהושע אומר, חבר טוב". זוהי הדרך הישרה ללכת - עם חברים טובים, חברי אמת.

שלמה המלך כבר הקדים ואמר זאת, בספר קהלת (ד', ט'-י"ב): "טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם. כי אם פלו - האחד יקים את חברו, ואילו האחד שיפול - ואין שני להקימו. גם אם ישקבו שנים - וחס להם, ולאחד איך יחס? ואם יתקפו האחד - השנים יעמדו נגדו והחוט המושלש לא במהרה ינתק".

הרמב"ם בפירושו על המשנה במסכת אבות (פרק א' משנה ו') מחלק את החברים לשלושה סוגים: "החברים - שלושה מינים: חבר תועלת, וחבר נחת וחבר מעלה...

חבר התועלת הרי הוא כחברות שני השותפים, וחברות המלך וחייליו (חברות להשגת דבר מה, שותפות. כאשר תסתיים השותפות - בטל הקשר).

...חבר הנחת, הרי הוא שני מינים: חבר הנאה, וחבר בטחון.

...חבר ההנאה, הרי הוא כחברות הזכרים לנקבות וכיוצא בה.

...חבר הביטחון, הרי הוא שיהיה לאדם חבר שתבטח נפשו בו... ויגלה לו כל ענייניו, הנאה מהם והמגונה, מבלי חשש ממנו ששיגהו בכל זה חסרון, לא אצלו ולא אצל זולתו.

ואוהב המעלה, הוא שתהיה תאוות שניהם וכוונתם למטרה אחת, והיא: הטוב, וירצה כל אחד להיעזר בחברו בהגיע הטוב ההוא לשניהם יחד. **זהו הוא החבר אשר ציוה לקנותו**, והוא כחברות הרב לתלמיד והתלמיד לרב".

אנחנו שואפים להיות בדרגה הגבוהה ביותר. להשיג "חבר מעלה". חברות בה יש מטרה משותפת להרבות אור וטוב. היטיב לבטא זאת הרב קרליבך, שאמר: "ליד חבר טוב אני רוצה להיות טוב יותר. ליד חבר אמיתי אני כבר טוב יותר!"

ונסיים בתפילה אותה אנו אומרים כל בוקר ב"שחרית":

"יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, שתצילני היום ובכל יום... מחבר רע..."

מטרות:

- התלמידים ילמדו שכדי לרכוש חברות אמת יש צורך להתאמץ.
- התלמידים יגבירו את האהבה והקשר ביניהם.

ההכנות הנדרשות:

- עבור שלב א' – אפשרות א':

בע"ה
 יושר ואמת, שכבה צעירה
 שיעור 10, מתבוננים ובוניס, קנה לך חבר
 מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

○ יש לצלם פעם אחת את "רשימת התכונות" (נספח 1), ולגזור אותן כדי לתלות על הלוח.

○ יש להכין כ- 60 מטבעות (נספח 2) (ישנן שש קבוצות, כל קבוצה מקבלת עשרה מטבעות).

- עבור שלב א' – אפשרות ב':
- יש לצלם פעם אחת את המקרים והתכונות (נספח 3) ולגזור כל כרטיס בנפרד.
- יש לצלם פעם אחת את ציורי המקרים (נספח 4) ולגזור כל מקרה בנפרד.
- יש לצלם את מתכון החברות (נספח 5) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לוודא שלכל תלמיד יש טושים או צבעים לעיטור ולקישוט.

מבנה השיעור:

פתיחה: איך משיגים חברים (מליאה)
 שלב א': קנה לך חבר (קבוצות או זוגות)
 שלב ב': האם זו חברות? (קבוצות)
 סיכום: מתכון לחברות (עבודה יחידנית)

מהלך השיעור:

פתיחה – איך משיגים חברים (מליאה)

- נקריא לתלמידים את המשנה ממסכת אבות א', ו': "יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרִיחָה אוֹמֵר: עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקֵנָה לְךָ חֵבֵר, וְיִהְיֶה דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּתוֹ".
- נשאל את התלמידים: איזה ביטוי במשנה קשור לחברות? מה מוזר בביטוי זה?
- נדון עם התלמידים: המשנה אומרת "קנה לך חבר". אנו רגילים לקנות חלב, לקנות לחם, לקנות בגדים – לא לקנות חברים!!! יש למישהו רעיון מה זה "לקנות חבר"? למה צריך את זה? ואיך עושים את זה?
- נשמע את תשובות התלמידים ונערוך סיכום ביניים: כשקונים לחם, חלב, בגדים או כל דבר אחר – משלמים כסף, משקיעים. זה לא בא לבד ובטח שלא בחינם. אם המשנה משתמשת בביטוי "לקנות" חבר – כנראה גם בשביל חברות צריך להשקיע. גם זה לא בא לבד ולא בחינם. צריך לזה זמן, השקעה, ודברים נוספים עליהם נלמד בשיעור זה.
- נשאל את התלמידים: אנחנו עוסקים כעת בנושא "יושר ואמת". מה הקשר בין "יושר ואמת" ובין שיעור על חברים?
- נשמע את התשובות. נכוון לכך שלא כל חברות היא חברות אמת. להיות חבר של מישהו רק כדי לנצל אותו או רק באופן רגעי – זו אינה חברות אמת. בשיעור זה נלמד על חברות אמת וחבר אמיתי.
- נאמר לתלמידים: קודם הקראנו משנה ממסכת אבות פרק א'. כעת נקריא משנה נוספת, מפרק ב': "אָמַר לָהֶם (רבן יוחנן בן זכאי): צֵאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דִרְדָּרָה שֶׁיִּדְבֹּק בָּהּ הָאָדָם... רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֵבֵר טוֹב" (אבות ב', ט').

בע"ה
יושר ואמת, שכבה צעירה
שיעור 10, מתבוננים ובוניס, קנה לך חבר
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

- נבקש מהתלמידים לחשוב על המשנה ולנסות לפרש אותה.
- נרחיב: רבי יוחנן בן זכאי מבקש מתלמידיו למצוא דרך ישרה שתהווה עבורם דרך חיים. הוא מבקש מהם את ה"מתכון" לדרך זו. עונה לו רבי יהושע: חבר טוב. לדבוק בחבר טוב זוהי דרך ישרה וטובה. בשביל חברות צריך מאמץ! צריך להשקיע! זו דרך, זה לא בא בקלות. זהו אותו רבי יהושע שאמר לנו על החברות בפרק א' – "וקנה לך חבר".

שלב א' – קנה לך חבר (קבוצות)

למורה: ניתנות כאן שתי אפשרויות לבחירתך, לפי מידת ההתאמה לכיתה.

אפשרות א':

- נתלה על הלוח את התכונות (נספח 1). למורה: רוב התכונות אכן קשורות לחברות אמת, אך חלקן הוכנסו במטרה לגרות את התלמידים לחשיבה – האם תכונה זו נצרכת?
- נתחלק לשש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה עשרה מטבעות (נספח 2).
- נסביר לתלמידים כי כעת נערוך "מכירה פומבית" של תכונות: ישנן תכונות רבות שהיינו רוצים שיהיו אותן לחברים שלנו, אבל צריך לקבוע סדר עדיפויות. עלינו להחליט מהן התכונות החשובות ביותר. לכל קבוצה יש עשרה שקלים. על כל קבוצה להחליט כיצד לנצל את הכסף שברשותה – האם לקנות 10 תכונות, כל תכונה בשקל? או לשלם סכום מסוים עבור תכונה אחת, וסכום קטן יותר או גדול יותר עבור תכונה אחרת?
- נדגיש לתלמידים כי כל תכונה נמכרת רק פעם אחת וניתנת למרבה במחיר. זה אומר שהקבוצה תצטרך לדון לפני המכירה – איזה תכונות הם רוצים לקנות, אך בנוסף לנהל דיון גם תוך כדי מכירה. יכול להיות שקבוצה אחרת גם תרצה את אותה תכונה. האם נתגמש? ניתן יותר ממה שתכננו? אולי נוותר? כמה אנחנו מוכנים להשקיע עבור מה שחשוב לנו???
- ניתן לתלמידים זמן לדיון ראשוני בתוך הקבוצה.
- נתחיל ב"מכירה":
 - ניקח "תכונה" מהלוח.
 - נשאל: מי רוצה תכונה זו? כמה מוכן לשלם עבורה?
 - נבדוק: האם יש מישהו המוכן לשלם יותר עבור תכונה זו? אם לא – ניתן לקבוצה שביקשה. אם כן – נחכה ששתי הקבוצות יגיעו להחלטה מי מוכן לשלם יותר.
 - ניתן את ה"תכונה" לקבוצה שהרבתה במחיר.
- נעשה תהליך דומה על כל תכונה ותכונה.
- נחכה ש"ימכרו" כל התכונות.
- נבקש מכל קבוצה לבדוק את "רשימת התכונות" שלה, ולראות האם הם מרוצים. אם לא – ניתן לערוך "החלפות" בין הקבוצות – תכונה תמורת תכונה או תמורת כסף.

אפשרות ב' – חנות תכונות (זוגות)

בע"ה
יושר ואמת, שכבה צעירה
שיעור 10, מתבוננים ובונים, קנה לך חבר
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

- נשאל את התלמידים: איזה תכונות הייתם רוצים שיהיו בחבר הטוב שלכם?
- נשמע את התשובות ונרשום אותן על הלוח.
- נאמר לתלמידים: כעת כל אחד יקבל פתק. על חצי מהפתקים רשומים מקרים, על החצי השני – מידה טובה הנדרשת מהחבר כדי להשלים את המקרה. למשל: מישוה נופל – השני צריך לעזור לו לקום. עליכם להסתובב בכיתה ולחפש את בן הזוג שלכם. למורה – מומלץ לעבור עם התלמידים על התכונות ולוודא שהן מובנות לכל התלמידים.
- נחלק לכל תלמיד פתק (נספח 3).
- ננחה להתחיל בחיפושים.
- נחכה שכל התלמידים ימצאו את הפתק המשלים לפתק שבידם.
- נאסוף את הפתקים ונחלק אותם שוב – הפעם מי שקיבל מקרה יקבל תכונה וכן להפך. רצוי להשתדל שתלמיד שקיבל למשל את מקרה הנתניה – לא יקבל את פתק הנתניה אלא לגוון, כדי שייחשף גם לתכונות אחרות.
- נוסיף את התכונות מהפתקים אל הרשימה שנמצאת כבר על הלוח.

שלב ב' - האם זו חברות? (קבוצות)

- נתחלק לשש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה פתק (נספח 4) ובו אירוע המתואר בשלושה ציורים. ציור ראשון הוא המקרה, השניים האחרים הם שתי אפשרויות איך לנהוג באותו מקרה. אחת האפשרויות היא מודל לחברות אמת, השנייה – לא.
- נסביר לתלמידים: עליכם להסתכל על הדילמה ולהחליט איזה מבין שני הציורים מבטא חברות אמת. אחר-כך במליאה תצטרכו להסביר את בחירתכם.
- ניתן 2-3 דקות לעבודה.
- נערוך סבב בין הקבוצות. כל קבוצה תראה את המקרה שלה, תסביר מה היו ההתלבטויות וכיצד הם הכריעו. בנוסף כל קבוצה תצטרך להגיד איזו תכונה של חברות באה לידי ביטוי במקרה זה.

סיכום - מתכון לחברות (עבודה יחידנית)

- נחלק לכל תלמיד "מתכון לחברות" (נספח 5).
- נסביר לתלמידים:
 - עליכם לקשט את המתכון.
 - בתחתית המתכון ישנו ריבוע ריק. עליכם לחשוב על תכונה טובה של חברות אמת אותה יש בתלמיד היושב לידכם, ולכתוב אותה בריבוע הריק.
 - לאחר שתסיימו לכתוב ולקשט – העניקו את המתכון לתלמיד היושב לידכם.

הַכֶּנֶסֶת
אוֹרְחִים

נְתִיבָה

בַּעַל/בַּעֲלָה
חוֹשׁ הוֹמָר

הַצִּיטִּינוּת
בְּלִמּוּדִים

אַבְא נְשִׁלוּ
נְשׁוּטָר

עֲזָרָה
בְּלִמּוּדִים

הַתְחַנְּבוֹת

אַהֲבָה

הַקְנְּבוֹת

עֵדוּד

אַחֲרִיּוֹת

מֵאוֹר פְּנִים

תְּמִיכָה

סְבִלְנוּת

עֲנִישִׁירוּת

כְּנֶשֶׁרֶן בְּצִיּוֹר

עֵין טוֹבָה

מְסִירוֹת

בְּקוֹר חוֹלִים

אֶכְפְּתִיָּה

אֶמֶן

נְדִיבוּת

שְׂמֵחָה בְּהַצְלָחָתוֹ
נֶשֶׁל הַזּוּלָּה

דְּאָגָה בְּעֵת
צָרָה

כְּבוֹד
וְהַעֲרָכָה

נספח 3: פתקי מקרים ותכונות

1. כְּשֶׁחֶסֶד לִי מִשָּׁהוּ, חֵבֶר אֶמְתִּי
מִתְחַלֵּק אֶתִּי בְּשָׁלוֹ.

2. כְּשֶׁקָּשָׁה לִי לָלֶכֶת בְּטִיּוֹל, חֵבֶר
אֶמְתִּי מִתְחַשֵּׁב בִּי וְהוֹלֵךְ אֶתִּי.

3. כְּשֶׁאֲנִי מְחַפֵּשׁ מְקוֹם לְהִתְאַרֵךְ, חֵבֶר
אֶמְתִּי שְׂמֵחַ לַעֲזֹר.

4. כְּשֶׁחֵבֶר אֶמְתִּי מְחַבֵּק אוֹתִי, הוּא
עוֹשֶׂה זֹאת מִכָּל הַלֵּב.

5. כְּשֶׁאֲנִי טוֹעֶה, חֵבֶר אֶמְתִּי אֵינוֹ
מַאֲשִׁים אוֹתִי.

6. כְּשֶׁאֲנִי חוֹלָה, חֵבֶר אֶמְתִּי בָּא
וּמִתְעַנֵּן בְּשָׁלוֹמִי.

7. כְּשֶׁאֲנִי לֹא מַגִּיעַ לְבֵית הַסֵּפֶר, חֵבֶר
אֶמְתִּי תָמִיד יִשְׁאַל לְמַחֲרָת מָה קָרָה לִּי.

8. כְּשֶׁיֵּשׁ לִי סוֹד, אֶגְלֶה אוֹתוֹ לְחֵבֶר
שָׂאֲנִי מֵאֱמִין בּוֹ שְׁלֹא יִגְלֶה.

9. כְּאִשֶּׁר לְחֵבֶר אֶמְתִּי יֵשׁ מִשָּׁהוּ
טָעִים, הוּא מְכַבֵּד אוֹתִי בִּיד רַחֲבָה.

נספח 3: פתקי מקרים ותכונות

10. כְּשֶׁאֲנִי מַצְלִיחַ בְּמַבְחָן, חֵבֵר אֲמַתִּי
אֵינוֹ מְקַנָּא בִּי.

11. כְּשֶׁאֲנִי מֵתְמוּדָד בְּחִידוֹן בֵּית סֵפֶרִי,
חֵבֵר אֲמַתִּי מְעוֹדֵד אוֹתִי.

12. כְּשֶׁקוֹבְעִים שְׁעָה לְהַפְגֵּשׁ בָּהּ, חֵבֵר
אֲמַתִּי מְגִיעַ בְּזִמָּן.

13. כְּשֶׁאֲנִי פוֹגֵשׁ חֵבֵר אֲמַתִּי,
הוא תָּמִיד שְׂמֵחַ לְקִרְאָתִי.

14. כְּשֶׁקָּשָׁה לִי, חֵבֵר אֲמַתִּי תוֹמֵךְ בִּי.

15. כְּשֶׁאֲנִי לֹא מְבִין, חֵבֵר אֲמַתִּי
מוֹכֵן לְהַסְבִּיר לִי לֹאט וּבְרָגַע.

16. כְּשֶׁאֲנִי צָרִיךְ עֶזְרָה לְקִרְאָת מַבְחָן,
חֵבֵר אֲמַתִּי מֵתַפְּנֶה אֵלַי.

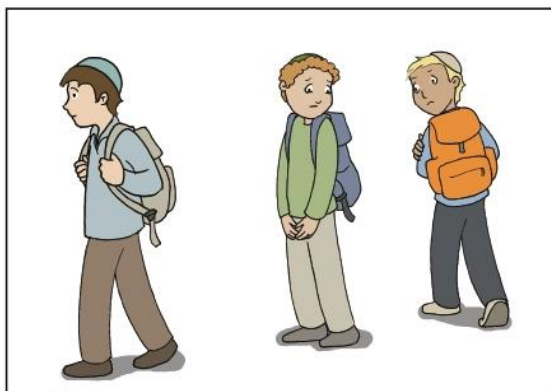

17. כְּשֶׁאֲנִי נִעְלָב, חֵבֵר טוֹב מֵאֲזִין לִי.

נספח 4: מקרים

חבר אחד אומר לשני: בוא נציק ליוסי!

אפשרות ב': החבר השני אומר:
זה לא יפה! מפנה את הגב והולך.

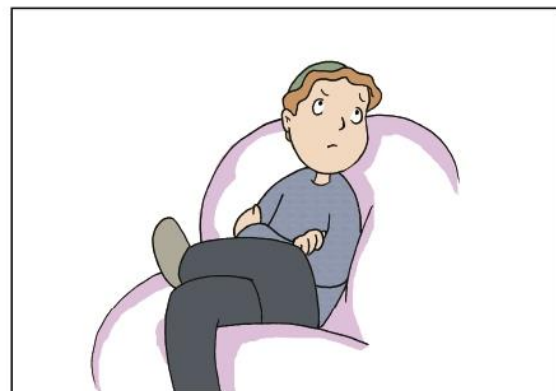
אפשרות א': החבר השני אומר: יאללה!
נותנים ידים והולכים אל עבר יוסי.

חבר חולה כבר יומים. אתה רוצה ללכת לבקר אבל החבר גר רחוק...

אפשרות ב': אתה מתאמץ והולך ברגל 20 דקות כדי לבקר את החבר החולה. חושב: "זה מספיק חשוב כדי להשקיע!"

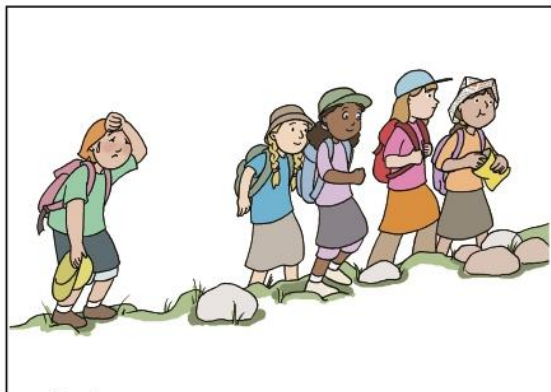

אפשרות א': אתה חושב: "שחברים אחרים ילכו לבקר אותו! אני גר רחוק!". נשאר בבית.

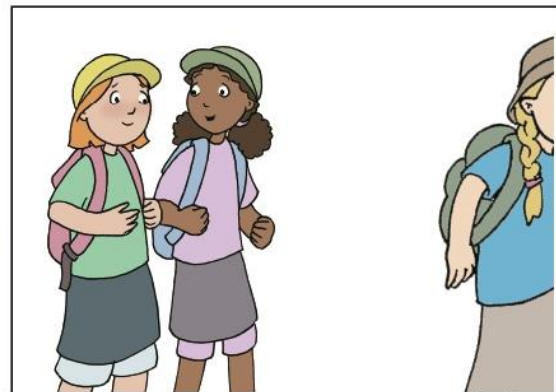
נספח 4: מקרים

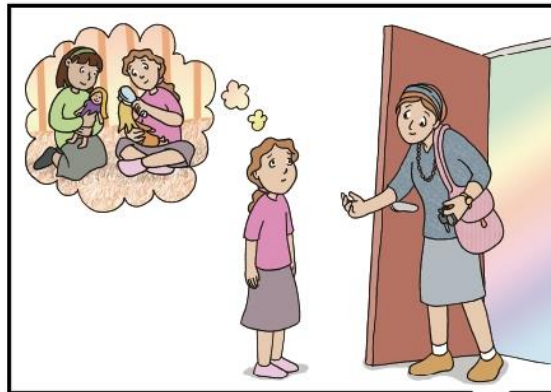
לחברה קשה ללכת בטיול כִּתְחִי. כֵּלֶן מִתְקַדְמֹת, הִיא נִשְׁאֶרֶת מֵאַחֹר.

אֶפְשָׁרוֹת ב': אֶת מִתְקַדְמֹת עִם כֵּלֶן. חוֹשֶׁבֶת: "אֲנִי לֹא צָרִיכָה "לְהִתְקַע" מֵאַחֹר בְּגִלְלָה! שֶׁתִּתְאַמֵּץ קֹצֵת וְתִהְיֶה עִם כֵּלֶן!"

אֶפְשָׁרוֹת א': אֶת נִשְׁאֶרֶת אֶתָּה מֵאַחֹר וְהוֹלֶכֶת בְּקֶצֶב שְׁלֵה.

אִמָּא מְצִיעָה לָךְ לְהִצְטָרֵף אֵלֶיהָ לְקִנְיֹת. אֶת אוֹהֶבֶת לְבֹא עִם אִמָּא, אֲבֵל כָּבֵר קִבְעָתָ עִם חֲבֵרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.

אֶפְשָׁרוֹת ב': הַבְּטַחְתִּי לְחֲבֵרָה. אִם לֹא אֲבֹא - הִיא תִּתְאַכְזֵב. יִהְיֶה לִּי עוֹד הֲדִמְנִיּוֹת לְלֶכֶת עִם אִמָּא.

אֶפְשָׁרוֹת א': כִּיף לִּי לְבִלּוֹת! אֵלַי עִם אִמָּא. הַחֲבֵרָה תִּחְכָּה לְיוֹם אַחֵר. לֹא כָּל יוֹם יֵשׁ הֲדִמְנִיּוֹת לְקִנְיֹת.

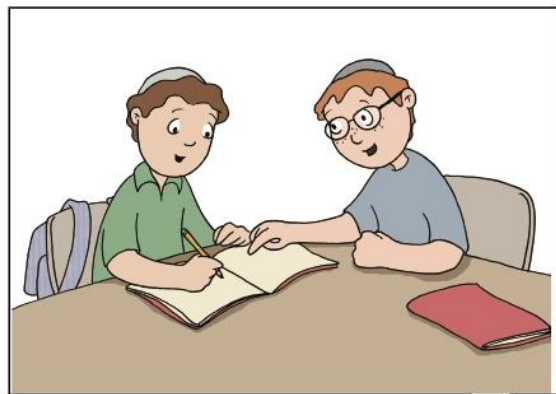
נספח 4: מקרים

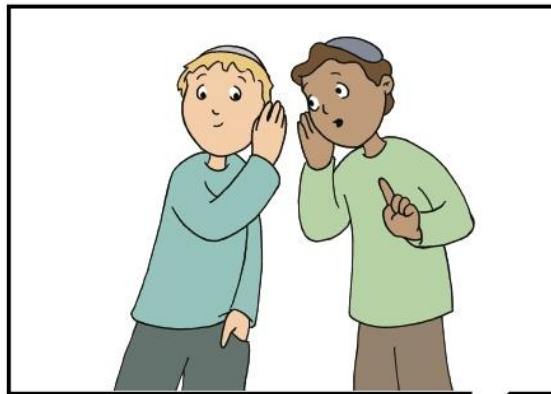
חבר מבקש ממך עזרה בשעורי הבית.

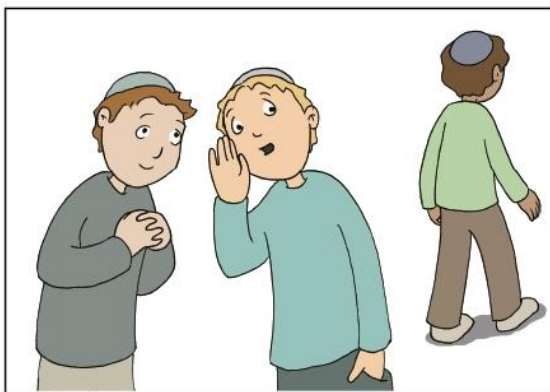
אפשרות ב': "תתאמץ קצת!" לא מוכן לעזור.

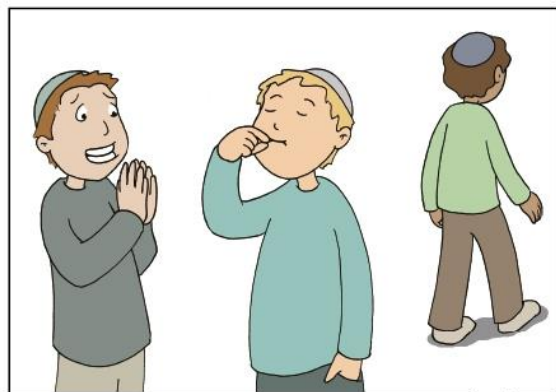
אפשרות א': "בשמחה! בשביל זה יש חברים!" ועוזר לו.

ילד מספר סוד לחבר. משביע אותו: "שלא תגלה לאף-אחד!"

אפשרות ב': רוצה להיות חבר גם של השני ולמצוא חן בעיניו, לכן מגלה.

אפשרות א': חבר אחר לוחץ עליו לגלות, אך הוא לא מגלה.

נספח 5: מתכון לחברות אמיתית

עוגיות של חברות

נקח: כוס של סבִּלָנוֹת, וכוס של סִלְחָנוֹת,
נוסיף כוס סִקְרָנוֹת, נַעְרֵב בַּעֲדֵינוֹת.

נוסיף: כוס של אֶהָבָה, ונִשְׁתִּי כוֹסוֹת שְׁלוֹה,
רָצוֹן לָתֵת עֲזָרָה לְמִי שֶׁבָּצָרָה.

בַּקָּעָרָה נִפְרָדֶת נַעְרֵב
הוֹמּוֹר מְכָל הַלֵּב
אַבְקָה שֶׁל "מִתְחַשֵּׁב"
וַיֵּרֶק "נְדִיבוֹת" מְלַבֵּל.

נִקְצִיף בְּזִהִירוֹת
כִּפִּית שֶׁל הַפְּרוֹת
נִרְחִיק תַּחֲרוֹת,
נוֹצִיא אֶת הַמְרִירוֹת.

נִפְזֵר מַעַל מְלִים טוֹבוֹת,
נִקְרֵב אֶת הַלֵּבּוֹת
וַיֵּשׁ לָנוּ עוֹגִיּוֹת "נְשׁוֹת"!

עוגיות של חברות

נקח: כוס של סבִּלָנוֹת, וכוס של סִלְחָנוֹת,
נוסיף כוס סִקְרָנוֹת, נַעְרֵב בַּעֲדֵינוֹת.

נוסיף: כוס של אֶהָבָה, ונִשְׁתִּי כוֹסוֹת שְׁלוֹה,
רָצוֹן לָתֵת עֲזָרָה לְמִי שֶׁבָּצָרָה.

בַּקָּעָרָה נִפְרָדֶת נַעְרֵב
הוֹמּוֹר מְכָל הַלֵּב
אַבְקָה שֶׁל "מִתְחַשֵּׁב"
וַיֵּרֶק "נְדִיבוֹת" מְלַבֵּל.

נִקְצִיף בְּזִהִירוֹת
כִּפִּית שֶׁל הַפְּרוֹת
נִרְחִיק תַּחֲרוֹת,
נוֹצִיא אֶת הַמְרִירוֹת.

נִפְזֵר מַעַל מְלִים טוֹבוֹת,
נִקְרֵב אֶת הַלֵּבּוֹת
וַיֵּשׁ לָנוּ עוֹגִיּוֹת "נְשׁוֹת"!

